

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้คนตรีที่บ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโคกถ้ำวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้คนตรีที่บ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการเล่นดนตรีที่บ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อศึกษาความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้คนตรีที่บ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ผสมผสานวิธีคิดและระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เข้าด้วยกัน โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 62 คน ได้แก่ นักเรียนสมาชิกชมรมคนตรีที่บ้านอีสาน ของโรงเรียนโคกถ้ำวิทยา จำนวน 22 คน ผู้อำนวยการและครู จำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 7 คน ผู้ปกครองจำนวน 22 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียนคือ หลังเลิกเรียน หรือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ระยะเวลาในการวิจัย เดือนกรกฎาคม - ตุลาคม 2553 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ 2 ประเด็น แบบสอบถามความต้องการ จำนวน 4 ข้อ การสนทนากลุ่ม มีประเด็นหลักในการสนทนากลุ่ม 4 ประเด็น แบบวัดทักษะการเล่นดนตรี จำแนกตามประเภทดนตรีมี 3 แบบ และแบบวัดความพึงพอใจ 14 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้คนตรีที่บ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโคกถ้ำวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการจัดการเรียนรู้คนตรีที่บ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจาก ต้องการสืบทอดความรู้ความสามารถของคนสู่คนรุ่นใหม่ อนุรักษ์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่นของคนเพราะเป็นการแสดงออกถึงประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น ลักษณะการเรียนรู้เป็นการสอนที่เน้นสาธิตให้นักเรียนดู และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ มีทั้งให้ฝึกปฏิบัติเป็นรายบุคคลและเป็นการรวมกลุ่ม รวมวง การติดตามผลงานนักเรียนของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีการติดตามอย่างไม่เป็นทางการ มักใช้วิธีสอบถามจากครู ผู้ปกครอง หรือ

ติดตามการแสดงดนตรีของนักเรียนจากการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การแสดงดนตรีในงานวันแม่ การแสดงดนตรีในงานเปิดศูนย์ 3 วัย ที่เทศบาลตำบลห้วยโพธิ์ ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากการวิจัยในครั้งนี้ ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ไปกลางอีสาน กิจกรรมที่ 2 ดำน่านเสียงพิณ และกิจกรรมที่ 3 ศิลป์การเป่าแคน โดยแต่ละกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ ก่อเกิดแห่งเสียง เรียบเรียงส่วนประกอบ สนองตอบด้วยอารมณ์ และชื่นชมบรรพบุรุษ

2. ผลการวิเคราะห์ทักษะการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานของนักเรียน โดยการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 3 กิจกรรม คือ ไปกลางอีสาน ดำน่านเสียงพิณ ศิลป์การเป่าแคน และแต่ละกิจกรรมมี 4 ขั้นตอนในการสอน คือ ก่อเกิดแห่งเสียง เรียบเรียงส่วนประกอบ สนองตอบด้วยอารมณ์ ชื่นชมบรรพบุรุษ ผลจากการจัดการเรียนรู้ในการวิจัยครั้งนี้ ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานมีทักษะเพิ่มขึ้นทุกคน และส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีเยี่ยม

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโคกคำมวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ซึ่งมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผลการศึกษา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโคกคำมวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ไปกลางอีสาน กิจกรรมที่ 2 ดำน่านเสียงพิณ และกิจกรรมที่ 3 ศิลป์การเป่าแคน โดยแต่ละกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีทั้งหมด 4 ขั้นตอน ได้แก่ ก่อเกิดแห่งเสียง เรียบเรียงส่วนประกอบ สนองตอบด้วยอารมณ์ และชื่นชมบรรพบุรุษ เป็นการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจาก ต้องการสืบทอดความรู้ความสามารถของคนรุ่นใหม่ๆ อนุรักษ์ไว้ไม่ให้

สูญหายไปจากท้องถิ่นของตนเพราะเป็นการแสดงออกถึงประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2549 : 148) ที่ระบุไว้ว่า สนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการปฏิบัติจริงร่วมกับปราชญ์ ผู้รู้ และผู้สูงอายุที่มี ประสบการณ์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และผลักดันให้เป็นวิชาในการเรียนการสอนของ สถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่มุ่งสร้าง วัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ และปรับ สภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยกับการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้สอดคล้องกับพรศิริ ศรีอระพิมพ์ (2551 : 157-160) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแสดงหมอลำผญา จังหวัดมุกดาหารเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น พบว่า การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาด้านการ แสดงหมอลำผญา เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น มีวิวัฒนาการมาจากการจ่ายผญาของหนุ่ม สาว ต่อมามีคนตรีท้องถิ่น และคนตรีสากลมาประกอบการแสดงบนเวที ใช้เทคนิคต่าง ๆ เข้า ช่วย หัวหน้าคณะหมอลำผญาเป็นผู้นำด้านความคิดต้องใช้ศักยภาพด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการ การแสดงหมอลำผญาทำให้เกิดอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นับว่าเกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ด้านความบันเทิง เศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ และ สอดคล้องกับนพพร กิจจา (2546 : 101-120) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมนอกเวลาดนตรี พื้นบ้านวงสะล้อ ซอ ซึ่ง ระดับประถมศึกษาของจังหวัดพะเยา พบว่า ในการเรียนวิชาดนตรี เวลาเรียนน้อยเกินไป ต้องจัดเวลาตอนพักเที่ยง หรือเลิกเรียนและวันเสาร์อาทิตย์ เพื่อเป็นการ อนุรักษ์วัฒนธรรมและส่งเสริมนักเรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

2. ผลการวิเคราะห์ทักษะการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานของนักเรียนโดยการ เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้ง 3 กิจกรรม คือ โปงลางอีสาน ตำนานเสียงพิณ ศิลปการเป่า แคน และแต่ละกิจกรรมมี 4 ขั้นตอนในการสอน คือ ก่อเกิดแห่งเสียง เรียบเรียง ส่วนประกอบ สนองตอบด้วยอารมณ์ ชื่นชมบรรพบุรุษ ผลจากการจัดการเรียนรู้ในการวิจัย ครั้งนี้ ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานมีทักษะเพิ่มขึ้นทุกคน และส่วน ใหญ่อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (2545 : 2-14) ให้ยึดหลักการจัดการศึกษา ดังนี้ เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและ

การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพและในกระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อนุรักษ์และส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภูมิใจในความเป็นไทยรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับจันทร์เพ็ญเพ็ญงาม (2549 :94-96) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากท้องถิ่นโดยใช้ ภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่า ผลงานของนักเรียนที่เรียนรู้โดยภูมิปัญญาชาวบ้านมีคุณภาพผลงานอยู่ในระดับดี และเมื่อสรุปรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญา คือ ชี้แจงแนะนำ ทำให้ดูให้รู้เคล็ดวิชา มาทำแบบครู ฝึกอยู่ให้เชี่ยวชาญ สร้างงานแปลกใหม่ และสอดคล้องกับ นุชนาฏ รัตนรังสรรค์ (2549 : 75-76) ที่ได้เปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้เรื่องท้องถิ่นของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสอนตามคู่มือการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีความสนใจในการเรียนเพิ่มมากขึ้น

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจาก

ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโกลาแก้ววิทยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ซึ่งมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด แสดงว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและชุมชน อาจเป็นเพราะรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นร่วมกับชุมชนเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกฝนจนเกิดความชำนาญและสามารถรับงานแสดงเพื่อหารายได้พิเศษ เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2551 : 5-26) ระบุไว้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงามมีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียน

ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจน การนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ ดิโนยา ก้อนแก้ว (2549 : 62-63) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยและพัฒนาการของวงดนตรีพื้นบ้าน : กรณีศึกษาวงแคนอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พบว่า วงดนตรีพื้นบ้าน แคนอีสานได้กำเนิดและดำรงอยู่ได้ด้วยการอนุรักษ์จากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทำให้มีวัฒนธรรมการถ่ายทอดเพิ่มขึ้นมาจากการพัฒนาการและองค์ประกอบในด้านต่าง ๆ ซึ่งการถ่ายทอดในปัจจุบันวงดนตรีพื้นบ้านแคนอีสานได้เป็นส่วนหนึ่งของสำนักศิลปวัฒนธรรมของ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม และมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชน ให้ได้เห็นคุณค่าและวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สามารถนำมาใช้ใน ชีวิตประจำวัน สร้างอาชีพเสริมในระหว่างการศึกษาได้

นอกจากนี้ การจัดเวทีเสวนาสะท้อนผล หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโคกล่ามวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้อำนวยการ คณะครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครอง และนักเรียน ร่วมกันแสดงความคิดเห็น สะท้อนความรู้สึกลต่อการจัดกิจกรรม ดังต่อไปนี้

“เป็นกิจกรรมที่ดีมาก เพราะ สามารถสืบทอดศิลปะ วัฒนธรรมของท้องถิ่น และยังสามารถนำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ด้วย” (เมทวิ เยี่ยมสมบัติ. 2553 : สัมภาษณ์)

“การแสดงดนตรีพื้นบ้านของนักเรียน เป็นการช่วยขัดเกลาจิตใจของนักเรียน อีกวิธีหนึ่ง ทำให้มีสมาธิ ใจเย็น ลดความก้าวร้าว ช่วยเสริมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ขึ้น เมื่อเอาไปบูรณาการกับวิชาอื่นแล้วช่วยกระตุ้น เร้า และสรุปผลทำให้ผลสัมฤทธิ์วิชาอื่นเพิ่มขึ้นได้” (มีทอง บุญศาสตร์. 2553 : สัมภาษณ์)

“จิตใจที่ลูกหลานสนใจการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพราะจะได้สืบสานดนตรีไม่ให้เสื่อมสูญไปจากหมู่บ้านของเรา” (หนูจันทร์ สุริยะบุญ. 2553 : สัมภาษณ์)

“ภูมิใจในการแสดงดนตรีของลูกมาก ไม่คิดว่าลูกจะทำได้ดี ทำได้เก่งขนาดนี้ และจะสนับสนุนให้ลูกเล่นต่อไป” (สมบัติ นันบุญ. 2553 : สัมภาษณ์)

“ดีใจมากค่ะที่ได้แสดงดนตรีให้ผู้ปกครอง ให้ชาวบ้านดู ทำให้เรากล้าแสดงออก มีรายได้พิเศษ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์” (สุภาพร ศรีวิชัย. 2553 : สัมภาษณ์)

“เป็นกิจกรรมที่ดี ทำให้ผมเล่นดนตรีเป็น และผมมีความสุขมากที่ได้เล่น”

(นภดล ไร่เกื้อ. 2553 : สัมภาษณ์)

โดยสรุป ในการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีที่บ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโคกคำมวิททยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมแบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม คือ โปงลางอีสาน ตำนานเสียงพิณ ศิลป์การเป่าแคน มีขั้นตอนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ ก่อเกิดแห่งเสียง เรียบเรียงส่วนประกอบ สนองตอบด้วยอารมณ์ ชื่นชมบรรพบุรุษ ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะการเล่นดนตรีของนักเรียนเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับดีเยี่ยมและความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ดนตรีที่บ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนรู้ดนตรีที่บ้านอีสาน จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนโคกคำมวิททยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ถึงแม้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน ผู้ปกครองจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ในการจัดกิจกรรม แต่มีการสะท้อนปัญหาในการดำเนินการวิจัย ดังนั้น เพื่อให้เกิดการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสมควรดำเนินการดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอนควรศึกษาและสังเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนำมาจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ไปเผยแพร่ต่อชุมชนและสังคมตามความเหมาะสม

1.3 สถานศึกษาสามารถนำกิจกรรม ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ดนตรีที่บ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในสาระการเรียนรู้ และให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน

1.4 สถานศึกษาควรผลักดัน เรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้าไปอยู่ในหลักสูตรของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีทางเลือกในการศึกษา มีแหล่งเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น

1.5 ครูผู้สอนควรให้นักเรียนฝึกเล่นดนตรีในลายต่างๆ ให้หลากหลายตามความสนใจ เช่น ลายหมอลำเพลิน ลายภูไท จนเกิดความชำนาญและสามารถรวมวงได้

1.6 การจัดการเรียนรู้ดนตรีที่บ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อนดำเนินการสอนควรให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนักเรียนได้ทำความคุ้นเคย พุดคุย แนะนำซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมและเป็นกันเองมากขึ้น เมื่อนักเรียนมีปัญหาจะได้ช่วยกันแก้ไขปรับปรุง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ครูผู้สอนควรทำวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเรื่องอื่น ๆ เช่น นิทานพื้นบ้าน วรรณกรรม การละเล่นพื้นบ้าน การทอผ้าพื้นเมือง เพื่อนำไปเป็นแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ใช้ในการพัฒนานักเรียนต่อไป

2.2 ควรสนับสนุนการวิจัย รวบรวมความรู้ต่างๆ อย่างเป็นระบบ เผยแพร่ต่อสาธารณชน มีกระบวนการพัฒนาต่อยอดให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา มีการจัดบันทึกและจัดเก็บไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

2.3 ควรมีการทำวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในเรื่องที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นของตนเอง

2.4 ควรมีการวิจัย เพื่อพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความเหมาะสม และสร้างความสนใจของผู้เรียน เช่น เรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานผ่านเกมส์ เป็นต้น